

کتاب مجالس ابواللیث سمرقندی، متوفای قرن چهارم، مجموعه‌ای از تذکرات اخلاقی به شیوه صوفیانه است که نسخه‌ای عکسی از آن به شماره ۳۵۱۵ در کتابخانه آیة الله مرعشی موجود است. البته این نسخه، آغاز و انجام ندارد و لذا در فهرست نسخه‌های عکسی کتابخانه معرفی شده است.

نگارنده سطور پس از تصفح کتاب که عکسی از آن به لطف جناب حافظیان به دستم رسید، مناقب اهل بیت علیهم السلام را از آن استخراج کردم. آنگاه در حین مطالعه جلد هجدهم نفاتح الازهار و دقت در منقولات مرحوم علامه میرحامد حسین، به این نتیجه رسیدم که این کتاب همان مجالس ابواللیث سمرقندی است. ابواللیث، چنانکه از منقولات او برمی‌آید، قطعا سنی بوده است. موارد زیر، صحت این مدعا را ثابت می‌کند:

۱. حدیث جعلی در فضیلت خلیفه دوم (ص ۳۰ الف)
۲. حدیث جعلی تقدم خلیفه سوم در ساختن مساجد (ص ۳۰ ب)
۳. حدیث جعلی که خلیفه اول و دوم را وزیران پیامبر می‌داند (ص ۳۶ الف)
۴. اصحاب، نجوم امت‌اند (ص ۳۶ ب)
۵. محبوب‌ترین مردم نزد پیامبر چهار خلیفه‌اند، به ترتیب تقدم (ص ۴۴ الف)
۶. وصف چهار خلیفه به ترتیب، در لوحی که در دریا یافته شد. (ص ۵۵ ب)
۷. رد عقیده شیعه در مورد ایمان آباء النبی باللفظی تند و غلیظ! (ص ۵۷ ب)
۸. افسانه غرانیق (ص ۶۶ الف)
۹. تفسیر آل محمد به نزدیکان حضرتش و اهل بیت به ازواج ایشان (ص ۸۱ الف)
۱۰. تفسیر آیه «و صدق بالحسنی» به خلیفه اول (ص ۸۲ الف و ب)
۱۱. حدیث جعلی شق صدر (ص ۸۳ الف)
۱۲. عقیده مصنف در عدم عصمت پیامبران (ص ۸۳ ب)

۱۳. تسبیح گفتن چوب در دست پیامبر و بعد از آن در دست چهار خلیفه
(ص ۸۵ ب)

به هر حال فهرست مناقب اهل بیت علیهم السلام که در این کتاب آمده به اختصار عرضه می‌شود تا فرصتی دیگر که متن این مناقب ارائه شود. باید دانست که مناقب بر شمرده شده در این کتاب، جنبه وعظ و تذکر داشته و این کتاب، کتابی حدیثی تلقی نمی‌شود؛ لذا تمام مطالب و منقولات کتاب، مرسل است از جمله فضائل اهل بیت علیهم السلام. فقط نویسنده در بعضی موارد، از نخستین راوی یاد می‌کند. البته این واقعیت، ارزش نقل‌های او را نه تنها کم نمی‌کند بلکه بسا بتوان گفت که ارزش نقل‌ها را بالا نیز می‌برد. بعلاوه اکثراً تمام این احادیث با سندهای معتبر و گاه در حد تواتر یا استفاضه در منابع دیگر نقل شده‌اند.

موضوعات اصلی در کتاب مجالس سمرقندی با عنوان «رکن» و موضوعات فرعی در هر رکن نیز با عنوان «مجلس» مشخص شده که با حروف «ر» و «م» بدان‌ها اشاره کرده‌ایم. همچنین عنوان مجلس مربوط به تعبیری که در اصل کتاب سمرقندی آمده و شماره برگ از نسخه عکسی مرعشی با تقسیم «الف» و «ب» (رو و پشت برگ) یاد می‌شود.

مطالب برگزیده از کتاب به ترتیب چینش آن‌ها، در پی می‌آید. امید است این یادداشت کوتاه، پژوهشگران را در پژوهش‌های مربوط به اهل بیت علیهم السلام یاری رساند. و من الله التوفیق.

۱. واقعه میوه بهشتی که پیامبران را خورد و حضرت زهرا از آن برآمد. لذا پیامبر می‌فرمود:
«فهی حوراء انسیة». ر ۲ / م ۲ / فی نعت خلق الارضین / ص ۲۶ الف و ب.

۲. حدیث نبوی: «النجوم امان لاهل السماء و اهل بیته امان لامتی». ر ۲ / م ۴ / فی النجوم / ص ۳۶ ب

۳. ورود امیرالمؤمنین علیه السلام در صحنه محشر همراه با صدیقه کبری و حسنین و حمزه

وجعفر عليه السلام وندای منادی که فریاد می‌زند: «این المحبّون؟ و این المبعضون؟ هذا علی بن ابی طالب اخذ كتابه بيمينه حتى يدخل الجنة». ر ۲ / م ۷ / فی نعت خلق الانسان / ص ۴۴ الف.

۴. حدیث کسا و نزول آیه تطهیر. ر ۳ / م ۵ / فی خصائص المصطفی / ص ۸۱ الف.
۵. شفا یافتن چشم امیرالمؤمنین در روز خیبر به دست مبارک رسول. ر ۳ / م ۶ / فی معجزات الرسول / ص ۸۷ الف.

و به تعبیر دیگر به روایت عبدالرحمن بن ابی لیلی، در همان مجلس، ص ۹۱ ب.
۶. نزول مائده آسمانی بر صدیقه کبری پس از اطعام سه روزه بر مسکین و یتیم و اسیر (اشاره مختصر به این رویداد). ر ۳ / م ۶ / فی معجزات الرسول / ص ۸۷ ب.

۷. چند نمونه خبر دادن پیامبر از غیب: خبر دادن به عمار که توسط گروه ستمگر کشته خواهد شد؛ خبر دادن به امت که بنی امیه مانند بوزینه از منبر حضرتش بالا خواهند رفت؛ خبر دادن به امیرالمؤمنین که با گروه‌های سه‌گانه خواهد جنگید؛ خبر دادن از صلح امام مجتبی؛ خبر دادن از پارس کردن سگ‌های حوآب؛ خبر دادن به ام سلمه که خاک کربلا خون خواهد شد. ر ۳ / م ۶ / فی معجزات الرسول / ص ۸۷ ب.

۸. خبر دادن پیامبر به حضرت زهرا که نخستین کسی است که به حضرتش ملحق می‌شود. ر ۳ / م ۶ / فی معجزات الرسول / ص ۸۸ ب - ۸۹ الف.

۹. خبر دادن پیامبر به امیرالمؤمنین که اشقی الناس حضرتش را خواهد کشت. ر ۳ / م ۶ / فی معجزات الرسول / ص ۸۹ الف.

۱۰. اشاره تفصیلی به معجزه پیامبر در نزول باران و شعر سرودن جناب ابوطالب: «و ابيض يستسقى الغمام بوجهه...». ر ۳ / م ۶ / فی معجزات الرسول / ص ۹۰ ب - ۹۱ الف.

۱۱. امام مجتبی شبیه‌ترین مردم به پیامبر بود. ابوبکر می‌گفت: «بأبی شبیه بالنبی لا شبیه بعلی». ر ۳ / م ۷ / فی صفة رسول الله / ص ۱۰۱ ب.

۱۲. آیه «انما وليكم الله» و خاتم بخشی امیرالمؤمنین در رکوع به روایت ابوذر. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ الف.

۱۳. صدقه دادن امیرالمؤمنین چهار درهم در شب و روز و نهان و آشکار و نزول آیه ﴿الذین ینفقون اموالهم...﴾ ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ الف.
۱۴. داستان نام‌گذاری امیرالمؤمنین به علی توسط پیامبر و وجه تسمیه حضرتش به حیدر. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ الف و ب.
۱۵. وجه تسمیه امیرالمؤمنین به ابوتراب، به روایت عمار و اشاره به غزوة العسرة. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ ب.
۱۶. وجه تسمیه حضرت امیر به لقب رزّ الارض و توضیح سمرقندی درباره آن. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ ب.
۱۷. وجه تسمیه حضرت امیر به صفت ذوالقرنین. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ ب.
۱۸. حدیث «من كنت مولاه فعلى مولاه» و «لا سيف الا ذوالفقار». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۵ ب.
۱۹. حدیث قتال امیرالمؤمنین بر مبنای باطن قرآن؛ سمرقندی این حدیث را ناروا تأویل کرده است. ر ۳ / م ۸ / ص ۱۰۵ ب - ۱۰۶ الف.
۲۰. لقب صدیق برای امیرالمؤمنین و اشاره به یکی از مناقب حضرت در قیامت به روایت ابوهریره. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ الف.
۲۱. ماجرای لیلۃ المبيت و نزول آیه ﴿ومن الناس من یشترى نفسه...﴾. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ الف.
۲۲. چند نقل از ابن عباس، معاویه و عایشه در باب علم علوی و حدیث مدینه العلم. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ الف.
۲۳. وجه تسمیه حضرت امیر به مزکاة به نقل از حارزنجی (کذا) در کتاب التكملة. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ الف.
۲۴. حدیث طیر. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ الف و ب.
۲۵. حدیث نبوی: «حب علی بن ابی طالب یأکل السینات کما تأکل النار الحطب». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ ب.

۲۶. حدیث نبوی «إِنَّ الْجَنَّةَ تَشْتَاكُ إِلَى ثَلَاثَةٍ: عَلِيٍّ وَعَمَارٍ وَبِلَالٍ». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ ب.
۲۷. اسلام آوردن راهب نصرانی زمانی که صحنه‌هایی از معذب شدن ابن ملجم را پس از قتل امیرالمؤمنین علیه السلام دید، به روایت عمر بن احمد زاهد از حسین بن محمد زنا در کوفه. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ ب.
۲۸. نزول آیه «الْأَلْمُودَةُ فِي الْقُرْبَى» درباره علی و فاطمه و حسنین علیهم السلام. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ ب.
۲۹. تولد حضرت زهرا از میوه درخت بهشتی طوبی به روایت عایشه. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۶ ب.
۳۰. حدیث مفصل میلاد حضرت زهرا، معجزات حضرتش در سخن گفتن با مادر در جنین و فضائل حضرت خدیجه، به روایت امام صادق علیه السلام. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ الف.
۳۱. ثه نام حضرت زهرا و وجه تسمیه حضرتش بدان‌ها به روایت امام صادق علیه السلام و نیز حدیث «فاطمة بضعة منی». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ الف وب.
۳۲. جایگاه وسیله در بهشت، سکونت انحصاری پیامبر و علی و فاطمه در آن، به روایت ابن عباس. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ ب.
۳۳. مرور حضرت زهرا در صحنه محشر و امر شدن مردم به چشم پوشیدن تا حضرتش بگذرد. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ ب.
۳۴. حدیث دیگر در مرور حضرت زهرا در صحنه قیامت. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ ب.
۳۵. توصیه پیامبر در مورد حضرت زهرا و حسنین که کسی آن‌ها را نیازارد، زیرا فاطمه پاره تن او و حسنین سروران جوانان بهشتی هستند. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ ب.
۳۶. حدیث مفصل تزویج حضرت زهرا توسط خداوند متعال در آسمان. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ ب.

۳۷. حدیث نبوی به روایت عبدالله بن عمر: «ابنای هذان، الحسن و الحسین سیدا شباب اهل الجنة و ابوهما خیر منهما». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ الف.

۳۸. حدیث نبوی به روایت انس در مورد امام مجتبی علیه السلام: «ان ابنی هذا سید...». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۷ ب.

۳۹. کلام ابوبکر در مورد امام مجتبی علیه السلام: «بأبی شبیه النبی لیس شیهاً بعلی». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ الف.

۴۰. کلام خداوند متعال خطاب به بهشت به روایت عقبه بن عامر: «الم ازینک بالحسن و الحسین؟». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ الف

۴۱. حدیث نبوی: «الحسن و الحسین شرفنا العرش». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ الف.

۴۲. خبر دادن پیامبر به ام سلمه در مورد امام حسین که او را خواهند کشت و خاکی که نزد اوست به خون تبدیل خواهد شد. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ الف.

۴۳. حدیث نبوی در مورد حسنین علیهما السلام: «هما ریحانتای من الدنیا» و کلام ابن عمر ذیل این حدیث. ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ الف و ب.

۴۴. شعریکی از دختران عقیل بن ابی طالب در ثنای امام حسین علیه السلام: «ما ذا تقولون ان قال النبی لکم...». ر ۳ / م ۸ / فی مناقب اصحاب الرسول / ص ۱۰۸ ب.

۴۵. حدیث نبوی به روایت ابن عباس: «کیف تهلك امة انا فی اولها و عیسی بن مریم فی آخرها و المهدی من اهل بیتی فی آخرها؟». ر ۳ / م ۹ / فی خصائص هذه الامة / ص ۱۱۱ ب.

۴۶. اشاره به لیلۃ المبیت و ایثار امیرالمؤمنین علیه السلام. ر ۳ / م ۹ / فی خصائص هذه الامة / ص ۱۱۲ الف.

۴۷. تغییر رنگ امام حسن علیه السلام هنگام وضو گرفتن از خوف خدای تعالی. ر ۴ / م ۲ / فی

تعظیم قدر الطهارة والصلاة / ص ۱۳۷ الف.

۴۸. فضائل حضرت خدیجه از جمله تزویج دخترش حضرت زهرا به امیرالمؤمنین علیه السلام.

ر ۴ / م ۲ / فی تعظیم قدر الطهارة والصلاة / ص ۱۳۷ ب.

۴۹. لرزیدن امیرالمؤمنین علیه السلام در نماز خوف خدا. ر ۴ / م ۲ / فی تعظیم قدر الطهارة و

الصلاة / ص ۱۳۹ ب

۵۰. دعای حضرت زهرا علیها السلام هنگام غروب آفتاب. ر ۴ / م ۲ / فی تعظیم قدر الطهارة و

الصلاة / ص ۱۴۷ ب

۵۱. مناجات امام مجتبی در نیمه شب در مسجد الحرام: «الهی غارت النجوم...». ر

۴ / م ۲ / فی تعظیم قدر الطهارة والصلاة / ص ۱۵۲ الف.

۵۲. نزول آیه ولایت «اتما ولیکم الله...» در حق امیرالمؤمنین علیه السلام. ر ۴ / م ۳ / فی تعظیم

الزکاة / ص ۱۵۳ ب.

۵۳. نزول سوره هل اتی در شأن اهل بیت علیهم السلام. ر ۴ / م ۳ / فی تعظیم الزکاة / ص ۱۵۶

الف و ب.

۵۴. عمل کردن امیرالمؤمنین علیه السلام به آیه نجوی در سوره مجادله. ر ۴ / م ۳ / فی تعظیم

الزکاة / ص ۱۵۶ ب

۵۵. انفاق امیرالمؤمنین علیه السلام چهار درهم در شب و روز و نهان و آشکار و نزول آیه «الذین

ینفقون اموالهم...». ر ۴ / م ۳ / فی تعظیم الزکاة / ص ۱۵۷ الف. نیز: ر ۷ / م ۴ / فی

البذل / ص ۲۶۲ ب.

۵۶. کلام ابوبکر: خانه امیرالمؤمنین و حضرت زهرا علیها السلام از بهترین مصادیق آیه «فی بیوت

اذن الله ان ترفع...» است. ر ۴ / م ۳ / فی تعظیم الزکاة / ص ۱۵۷ الف.

۵۷. سه تن صدیق بودند: حبیب نجار، مؤمن آل فرعون و امیرالمؤمنین علیه السلام. ر ۴ / م ۷ /

فی الامر بالمعروف والنهی عن المنکر / ص ۱۷۴ الف.

۵۸. خبر دادن پیامبر از کارهای زشت اصحاب در سالهای آینده. ر ۴ / م ۹ / فی لزوم

السنة والجماعة / ص ۱۸۳ ب.

۵۹. ابتلای حسنین علیهم السلام به گرفتاری‌ها و ستم مردمان، در شمار ابتلای اولیاء. ر ۵ / م ۵ /
 فی آلاء الله و نعمائه / ص ۲۱۷ الف.
۶۰. اظهار محبت پیامبر نسبت به فاطمه و حسنین علیهم السلام. ر ۵ / م ۸ / فی معرفة الدنيا و
 غرورها / ص ۲۲۶ الف.
۶۱. مخاصمه حضرت زهرا در روز قیامت نسبت به قاتلان امام حسین. ر ۵ / م ۱۰ / فی
 معرفة القيامة / ص ۲۳۷ الف.
۶۲. قبول شفاعت توسط پیامبر با وجود شهادت حسنین توسط ستمگران. ر ۵ / م ۱۰ /
 فی القيامة / ص ۲۴۱ ب.
۶۳. برخورد کریمانه امام حسن علیه السلام با مروان که حضرتش را دشنام داده بود. ر ۹ / م ۵ /
 فی الحلم / ص ۲۸۱ الف.